

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Людмила Пашко*, Юлія Колос**

**Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені
М. В. Остроградського*

вул. Жовтнева, 64, 36029 Полтава, Україна

***Полтавський інститут економіки і права*

вул. Котлярська, 1/27 Полтава, Україна

Визначено гуманістичний стиль мислення як основу професійної компетентності викладача вищої школи. Звернено увагу на важливість самореалізації та акмеологічні підходи до особистості студента.

Ключові слова: гуманістичний стиль, компетентність, інтеграція, самореалізація, акмеологічні підходи.

Модернізація сучасної освіти спрямована на забезпечення умов щодо входження України в міжнародний освітній простір через входження в Болонський процес. Викладач вищої школи повинен брати до уваги те, що ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді спрямовані на набуття ключових компетентностей. “Одним з важливих компонентів діяльності Програми розвитку ООН стала реалізація проекту “Освітня політика та освіта “рівний – рівному”, в рамках якого зніційовано низку дискусій, що стосується модернізації змісту та формування в молоді ключових компетентностей” [2, с. 5].

Морально-духовна культура викладача вищої школи визначається усвідомленням загальнолюдських цінностей і є сукупністю принципів, норм і правил, які регулюють поведінку та характер відносин у процесі педагогічної діяльності. Засвоєння цієї моралі формує гуманістичний стиль мислення викладача, на якому ґрунтується висока духовність, як “система психологічних рис, особливостей, котра виражає міру усвідомлення людиною буття, свого місця в житті й виявляється в її ставленні до світу та до себе” [1, с. 8].

Гуманістичний стиль мислення визначає життєтворчість і професійну компетентність викладача. Розвиток освіти спрямований на перехід до нового типу гуманістичних інновацій, на її конкурентоспроможність у європейському просторі. Набуття знань, умінь, навичок трансформується в компетентності особистості, що сприяє її взаємодії з технологічним суспільством.

Отже, поняття компетентності базується на знаннях. Компетентність має бути результатом навчання; студент має навчитися використовувати інформаційні технології, критично мислити, приймати рішення, орієнтуватися на ринку праці. Однак треба зазначити, що зміст освіти не достатньо відповідає потребам суспільства, не спрямований на набуття необхідних життєвих компетентностей. Одним із шляхів оновлення змісту освіти є інтеграція до європейського та світового освітнього простору. Досвід європейських країн визначає компетентності як комплекс знань, цінностей, ставлень, навичок; міжнародний департамент стандартів називає індикатори компетентності – знання, уміння, навички та навчальні досягнення. Можна з певною вірогідністю сказати, що компетентність викладача вищого навчального закладу трансформується в компетентності студента.

Ключові компетентності, за визначенням О. Овчарук, це – здатність працювати в команді, критично мислити, розв'язувати конфлікти та ін. [5, с. 14]. Поняття ключових компетентностей застосовують для визначення компетентностей, що дають можливість особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і впливати на розвиток суспільства та особистісний успіх. Самоосвітня компетентність базується на спеціально організованій викладачем діяльності, що охоплює формування таких рис, як самостійність, спостережливість, відповідальність, самоорганізація, креативність. Світосприймання та специфіка діяльності особистості проявляється в умінні виявляти різні форми активності. Серед ключових компетентностей особливої актуальності набувають інформаційнотехнологічні – вміння здобувати потрібну інформацію з допомогою комп'ютерної техніки.

Можна виділити сучасні підходи викладача вищої школи до формування інформаційнотехнологічних компетентностей студентів. Головним у цьому є не предмет, якому навчаємо, а особистість, яку формуємо. Активність і самостійність виявляється в проблемних ситуаціях, що спонукають думати, аналізувати, робити висновки, самостійно вирішувати проблеми. Творчий компонент студента розвивається всебічним аналізом проблеми, пошуком різних шляхів її вирішення, використанням інноваційних форм та методів роботи; розумінням причинно-наслідкових зв'язків. Логічне обґрунтування своїх дій, використання логічних структур та зв'язків допомагають міцнішому запам'ятовуванню, ніж розрізнені знання. Перспективи навчання, врахування особливостей особистості, її життєвого досвіду, інтересів оптимізує процес формування цих компетентностей.

Ключові компетентності мають предметний характер, формування яких відбувається в комплексі, у процесі вивчення багатьох фахових дисциплін.

Можна виділити головні етапи процесу формування інформаційно-технологічних компетентностей майбутніх фахівців:

- формування базових умінь і навичок (початковий);
- розробка творчих завдань із застосуванням знань щодо всіх аспектів фахової підготовки (основний);
- моделювання типових ситуацій у професійній діяльності (завершальний);
- оцінка та самооцінка рівня сформованості інформаційно-технологічної компетентності за визначеними критеріями (підсумковий).

Рівень сформованості ключових компетентностей залежить від навчального середовища, що охоплює матеріальну базу та психолого-педагогічний супровід цього процесу. Навчальне середовище повинне задовольняти всі базові потреби професійного пізнання, а зміст, методи і засоби організації цього пізнання повинні бути орієнтовані на розвиток творчих здібностей особистості. Результатом сформованості компетентностей є досвід самостійної пізнавальної діяльності, який набуває студент спочатку під керівництвом викладача, а потім самостійно.

Під час організації навчання, орієнтованого на формування ключових компетентностей, слід мати на увазі, що розвиток професійних здібностей студента відбувається не тільки внаслідок оволодіння нормативною діяльністю, а й через постійне збагачення інтелекту, перетворення суб'єктивного досвіду в джерело власного розвитку.

Перехід від традиційної освіти до особистісно орієнтованої сприяє розкриттю та розвитку природних здібностей та можливостей особистості. У зв'язку з цим викладач вищого навчального закладу повинен набути нових рис. Зміна пріоритетів у стосунках між викладачем та студентом привела до трансформації психолого-педагогічного портрету сучасного педагога. Це – гуманіст з високим рівнем духовної культури, майстерності, який володіє різноманітними педагогічними технологіями. Викладач стає консультантом, співробітником, другом. Відповідно створюється мікроклімат взаємоповаги, взаєморозуміння; можливість продуктивно працювати, жити в гармонії з собою та суспільством, розкривати та реалізовувати свої потенціальні можливості. Сформувані гуманістичні відносини в колективі навчального закладу – першочергове завдання викладача, саме в цьому суть педагогіки толерантності.

Гуманістичний стиль мислення викладача визначає уявлення про вершини самореалізації в професійній діяльності, здатність перетворювати і вдосконалювати самого себе, бути творцем свого життя. Акмеологічні підходи до особистості студента передбачають її вивчення в динаміці самоактуалізації її творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення,

самовизначення в різних життєвих сферах, особливо у професійній діяльності.

Гуманістичне мислення допомагає особистості визначити сенс свого життя, долати об'єктивні труднощі, усвідомити те, що перед нею стоять важливі завдання. Вищі, гуманні, досконалі форми поведінки в професійній діяльності педагога вищої школи стають потребою. Гуманістичне мислення сприяє переорієнтації викладача з академічних навчальних досягнень студентів на його особистість, робить його освіту полікультурною. Полікультурна освіта вимагає ціннісного наповнення навчання і виховання, атмосфери гуманних міжлюдських стосунків у навчальному закладі і поза ним.

Демократизація освіти на засадах полікультурності починається зі створення сприятливого мікроклімату і психологічного комфорту, позитивного зворотного зв'язку, створення ситуації успіху в навчальних закладах. Гуманістичне мислення викладача спрямоване на формування повноцінного внутрішнього "я" особистості, воно є основою відповідальної діяльності; підведення студента до переконання "я знаю, я можу, я дію," створює установку на досягнення успіху, утвердження власної гідності, задоволеності життям. Кожній особистості необхідно прищеплювати почуття неповторності й радості існування, – говорив В. О. Сухомлинський.

Гуманістичне мислення викладача вищого навчального закладу орієнтує на те, що кожен етап його діяльності дає нові можливості для самореалізації, самоствердження і усвідомлення того, що процес вдосконалення професійної компетентності не має меж.

-
1. *Вдовиченко Р.* Між професійною підготовкою та компетентністю // *Управління освітою.* 2003. 15–16 серп.
 2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // *Освіта України.* 2004. № 5.
 3. *Кленко С. Ф.* Компетенція стандарту: компетентність культури. Про потенціальні підходи до освітніх стандартів // *Управління освітою.* 2003. № 15.
 4. *Мурашкіна О. В.* Модель школи життєвої компетентності // *Моделі компетентного випускника 12-річної школи: сутність, пріоритети, пошуки відповідей на виклики XXI століття: Матеріали Всеукр. наук.-пошук. конф., 16–17 трав. 2007 р. Донецьк, 2007. С. 352–357.*
 5. *Овчарук О.* Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // *Стратегія реформування освіти в Україні.* К., 2003. С. 13–41.

6. Пашко Л. Ф. Гуманістичний стиль мислення викладача вищої школи як основа толерантності та професійної компетентності // Полікультурність, діалог і злагода: українські реалії: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 трав. 2008 р. Мелітополь, 2008. С. 55–56.
7. Сіданіч І. Професійна компетентність учителя та культура мислення учнів // Директор школи. Україна. 2008. № 3.

SOME ASPECTS OF HIGHER SCHOOL INSTRUCTOR PROFESSIONAL COMPETENCE

Liudmyla Pashko*, Yulia Kolos**

**M.V. Ostrohrads'ky Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education of Poltava,
Zhovtneva Str., 64, UA – 36029 Poltava, Ukraine*

***Institute of Economy and Law of Poltava,
Kotliars'ka Str., 1/27, UA – 36029 Poltava, Ukraine*

The article describes the humanistic style of thinking as the basis of higher school teacher professional competence.. The attention is paid to the importance of self-realization and acmeological approaches to the student's personality.

Key words: humanistic style of thinking, competence, integration, self-realization, acmeological approaches.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2008

Прийнята до друку 25.09.2008